

Serkan Sayar, *Yahudilikte Şiddetin Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2024)

Serkan Sayar, *The Tanakh as a Justification for Violence in Judaism* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2024) 284 s., ISBN: 9786256781641.

► Kitap incelemesi / Book review

Akile Serra TÜZGEN

Doktora, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / PhD, Istanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences | ROR ID: [03a5qrr21](https://orcid.org/03a5qrr21) | İstanbul, Türkiye
ORCID: [0009-0008-8546-3253](https://orcid.org/0009-0008-8546-3253) | akileserratzuzgen@gmail.com

Atıf / Cite as: Tüzgen, Akile Serra. “Serkan Sayar, *Yahudilikte Şiddetin Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2024)”. *Milel ve Nihal* 22/1 (2025), 163-167.

Öz

Serkan Sayar'ın kaleme aldığı ve 2024 yılında yayınlanan *Yahudilikte Şiddetin Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* kitabı İsrail'in ve Yahudilerin meselelere bakış açısının anlaşılması bağlamında Filistin'de yaşanan güncel olayların analizi için incelenmesi gereken bir eserdir. Sayar, bu kitabında Yahudi geleneği ve şiddet ilişkisini, neredeyse her sayfasında şiddet içerikli imge ya da sembol bulunan Tanah literatürü üzerinden teolojik ve politik boyutlarıyla ele almıştır. Kitapta seçilmişlik, vaad edilmiş topraklar ve Mesih inancı şiddet temasının anlaşılmasında merkezi noktada bulunması sebebiyle bu üç başlıktan hareketle pasajlar incelenmiş, tarih içinde nasıl anlaşıldığının üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Tanah, Şiddet, Seçilmişlik, Mesih, Vaat Edilmiş Topraklar.

Abstract

Serkan Sayar's book, *The Legitimizing Element of Violence in Judaism, Tanakh*, published in 2024, is a work that should be examined for the analysis of current events in Palestine in the context of understanding Israel's and Jews' perspectives on issues. In this book, Sayar addressed the relationship between Jewish tradition and violence in theological and political dimensions through the Tanakh literature, which contains violent images or symbols on almost every page. Since the book is central to understanding the theme of violence, the promised land, and the belief in the Messiah, passages were examined under these three headings, and how it was understood throughout history was emphasized.

Keywords: Judaism, Torah, Violence, Chosenness, Messiah, Promised Land.

2023 Ekim ayında Filistin’de başlayan ve bir yılı aşkın bir süredir devam eden Akşa Tufanı’nda kendisini Yahudi devleti olarak tanımlayan İsrail’in yaptığı soykırım ve işlediği savaş suçları, bunları nasıl gerçekleştirebildiği sorusunu gündeme getirmiştir. Daha önceki savaşlarda olduğu gibi bu savaşta da İsrail’deki siyasi yetkililerin ve özellikle başbakanın, konuşmalarında birçok kez Yahudilerin kutsal kitabı Tanah’tan açıkça atfı yapması bu şiddetin dini temellerinin olduğunu düşündürmüştür. Filistin topraklarında yaklaşık yüz senedir devam eden yıkım, işgal, savaş ve günümüzde Akşa Tufanı’nda Gazze’de yaşananlar Yahudilerle şiddetin ilişkisine dair ciddi soru işaretlerini oluşturmuştur. Ahlaki, ilmi, sosyolojik pek çok alanda bu sorular yoğun bir şekilde cevaplandırılmaya çalışılırken 2024 yılında Serkan Sayar’ın, *Yahudilikte Şiddetin Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* kitabı raflarda yerini aldı. Kitap, yazarın 2023 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde *Yahudi Geleneginde Şiddetin Teolojik ve Politik Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* başlığıyla yazdığı doktora tezinin kitaplaştırılmış halidir.

Dünya gündeminde bir yılı aşkın süredir yer alan ve özellikle Amerika’daki seçimlerin ardından şiddeti artan Gazze’deki savaşın siyasi, sosyal, akademik ve ahlaki düzlemlerde yol açtığı tartışmalar "Yahudilerin şiddetle ilişkisi nedir?" sorusunu gündeme getirmiştir. Serkan Sayar da kitabında bu soruyu Yahudi kutsal kitabı Tanah bağlamında ele almaktadır. Sayar, neredeyse her sayfasında şiddet içerikli imge ya da sembol bulunan Tanah üzerinden teolojik ve politik boyutlarıyla bu soruyu incelemektedir. Seçilmişlik, vaat edilmiş topraklar ve Mesih inancı şiddet temasının anlaşılmasında merkezi noktada bulunması sebebiyle bu üç başlıktan hareketle pasajlar incelenmiş, tarihi süreçte Yahudiler tarafından nasıl anlaşıldığının üzerinde durulmuştur. İlgili pasajlar değerlendirilirken fenomenolojik yöntem esas alınmakla birlikte tarihi yöntem, karşılaştırmalı yöntem de başvurulmuş ve ayrıca filolojiden de yararlanılmıştır.

Sayar, kitap hakkında bilgi verdikten sonra, ilk olarak araştırma konusunu ve amacını ifade etmiştir. Araştırmasının önemi, yöntemi, kapsamı ve sınırlılıkları açıklandıktan sonra kaynaklarını okurla paylaşan Serkan Sayar, konusunun izini doğrudan birincil kaynaktan, yani Tanah’tan sürmüştür. Ancak ilgili pasajların çevirileri için sadece Hristiyanların yaptığı tercümeyi kullanmış olması bir soru işareti oluşturmaktadır. Zira Yahudilerin bakış açısının değerlendirildiği bir çalışmada Yahudilerin yaptığı tercümeye değinilmemiştir. Kitapta geçen pasajlar incelendiğinde bu tercihin Tanah’ın tamamının Yahudiler tarafından çevrilmemesi sebebiyle yapıldığı anlaşılmaktadır ancak Yahudilerin tercümesinin özellikle modern dönemde Yahudilerin bakış açıları değerlendirilirken kitapta geçen ilgili Tanah pasajlarını nasıl yorumladıklarının görülebilmesi için önemlidir.

Giriş bölümü dışında kitap, iki bölümden oluşmaktadır. *Tanah Literatüründe Şiddetin İz Düşümü* başlıklı ilk bölüm yazarın değerlendirmesiyle birlikte yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Yazar bu bölümde, Yahudi geleneginde Kutsal Kitap’ın konumunu belirttikten sonra Tanah’ta şiddet ve şiddetsizlik konularını ele almıştır. Yahudiler yaşadıkları sürgünler ve savaşlar sebebiyle tarihleri boyunca şiddetin ya öznesi ya da nesnesi olmuştur. Yazarın iddiasına göre Tanah’ın tamamında tek seslilik olmasa da neredeyse her sayfasında şiddete dair bir örnek bulmak mümkündür. Tekvin’de anlatılan ilk yaratılış hikayesiyle başlayan şiddetle ilgili temalar Tanah’ın son kitabına kadar devam etmektedir. Hatta Yeşu Kitabı gibi bazı kitapların ana temasını doğrudan şiddet konusu oluşturmaktadır. Tanah’ı da problemlili hale getiren, öteki olarak tanımlanan gruplarla ilgili içerdiği şiddet ifadeleridir. Bu ifadeler her ne kadar o dönemin etik anlayışını ve toplumsal normlarını gösterse de

Tanah'taki şiddet problemini daha çetrefilli hale getiren bu şiddetin Tanrı tarafından emredilmiş olmasıdır. Bu meseleyi Sayar, birinci bölümün üçüncü alt başlığında değerlendirmektedir. (41-68)

Yahve'nin Savaşlara Müdahalesi başlığında yazarın ele aldığı temel konu Tanah'taki savaş ile ilgili pasajlarda Tanrı'nın bir savaşçı olarak tasvir edilmesidir. Savaş eri olarak özne konumundaki Tanrı, savaşla ilgili bütün ince ayrıntıları belirleyen otoritedir. O, Yahudilerin kılıcıdır, kalkanıdır ve halkını korumak için her şeyi yapan bir liderdir. Öyle ki diğer milletler kendi Tanrıları için savaşırken Yahve de bir kral gibi Yahudiler için savaşmaktadır. Örneğin Yahudi savaş geleneğinde çok önemli olan Mısır'dan çıkış hadisesinde bu durum açıkça görülmektedir. Yahudiler savaşmamış aksine Tanrı onlar için mucizevi bir müdahalede bulunmuştur. Bu gibi örnekler Yahudilerin ve Yasa'nın korunması için şiddet kullanmayı meşrulaştırıcı referans olmuştur. Bu ise yazara göre meseleyi daha çetrefilli hale getirmektedir. Zira eğer bu savaşlarda gerçekleştirilen katliamlar bizatihi Tanrı tarafından isteniliyor ve yapılıyorsa en yüksek iyiyi temsil eden, örnek alınması gereken Tanrı'nın nasıllığı ve sıfatları hakkında daha ciddi sorular ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Sayar, bu problemin sadece Yahudiler bağlamında ele alınan bir problem olmadığını vurgulamaktadır. Hristiyanlar için de Tanah'ın Kutsal Kitap külliyatına dahil oluşu Eski Ahit ve Yeni Ahit Tanrısı diye iki ayrı Tanrı tasavvurunun oluşmasına neden olmuştur. Yazar, şiddet pasajlarının ve özellikle de Tanrı'nın konumunun nasıl yorumlandığını Tanah'ta öne çıkan savaş tutumlarına değindikten sonra açıklamaktadır. *War in the Hebrew Bible: A Study in the Ethics of Violence* adlı kitaptan hareketle Tanah'ta birbiriyle çelişen yedi farklı savaş tutumundan bahseden Sayar, bazı savaşlarda her şeyin yok edildiğini, bazılarında ise bu tutumun sergilenmediğini ifade etmektedir. Ayrıca, savaşların çıkış sebepleri ve düşman-İsrailoğlu anlatısına göre savaş pasajlarının içeriğinin değişkenlik gösterdiğini belirtmektedir. (71-116)

Bu anlatılardan sonra ise birinci bölümün *Şiddete Yönelik Apolojik Açıklamalar* isimli son alt başlığında yazar, şiddetle ilgili pasajların araştırmacılar tarafından nasıl yorumlandığını açıklamaktadır. Sınırsız şiddet, amasız düşmanlık ve Tanrı'nın savaşlardaki aktif rolü, açıklanması gereken en problemlili konular arasında yer almaktadır. İlgili pasajlarda araştırmacılar tarafından bahsedilen problemlerin eski dönemlerde diğer kavimlerde de olduğu iddia edilse de bu kavimlere ait anlatıların sadece tarihi belgelerde oluşu; dini ya da ahlaki değer taşıyan belgelerde bulunmayışı sorunu çözüme kavuşturmamaktadır. Zira bu ifadelerin bir kutsal kitapta geçiyor oluşu; geçmişe, Tanrı'ya, diğer kavimlere bakış açısını gösterdiği gibi günümüzde o dine mensup olanların dünya tasavvurlarını da etkilemektedir. Bu bağlamda ilgili pasajların nasıl yorumlandığına bakıldığında yazar, beş farklı yorum zikretmektedir. Şiddetle ilgili ifadelerin tümünü Tanrı'nın inisiyatifile açıklamaya çalışanların olduğu gibi Tanrı'nın bu eylemlerden tamamen beri olduğu şeklinde düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ifadelerin mecazi olarak arka planında yatan asıl anlamlarının ön plana çıkarılması, tarihsel bağlamlarının vurgulanması ya da şiddetle ilgili pasajlardan ziyade bu örneklerin geçmediği ılımlı pasajlara odaklanması gibi çeşitli yöntemlerle açıklamalar da yapılmaktadır. (118-139)

Şiddetin Teolojik ve Politik Altyapısı başlıklı ikinci bölümde ise birinci bölümde ele alınan şiddet ile ilgili ifadelerin kaynağı seçilmişlik, vaat edilmiş toprak ve Mesih düşüncesi bağlamında incelenmiştir. Yazar, bu bölümde zikredilen başlıklara sadece arka plan olarak değinmemiş, her bir başlığı günümüzle ilişkilendirerek sebep oldukları durumlar üzerinde de ayrıntılı bir şekilde durmuştur. İlk olarak seçilmişlik düşüncesinin şiddete etkileri

açıklanmıştır. Sayar, Yahudilerle yapılan ahitler bağlamında şekillenen seçilmişlik ile ötekini dışlama ve kendini ötekinden üstün görme durumunun şiddete sebebiyet verdiğini ifade etmektedir. Yazar, bunun Yahudiler tarafından Tanrı'nın kararı olarak görülmesinin, ilgili pasajların günümüzde de bu şekilde yorumlanmasına yol açtığını belirtmektedir. Sadece Yahudiler değil, aynı zamanda Tanah'ı Kutsal Kitap literatürlerine dahil eden Hristiyanlar için de benzer bir durumun söz konusu olduğunu söyleyen Sayar, bu sebeple bazı Hristiyan grupların İsrail'i ekonomik ve askeri yönden desteklemeyi dini bir görev olarak değerlendirdiklerini söylemektedir. (141-161)

Şiddetin Mekansal Kaynağı Olarak Vaad Edilmiş Toprak isimli ikinci alt başlıkta şiddetin vaat edilmiş toprak düşüncesiyle olan ilişkisi ve bu düşüncenin günümüze yansımaları ele alınmıştır. Sayar, Tanrı'nın koşulsuz sevdiği Yahudilere vaat ettiği topraklara girilirken Yeşu önderliğinde uygulandığı söylenen ve günümüzdeki arkeolojik ve tarihsel verilerle uyuşmayan şiddet ile o topraklarda yapılması gerekenler arasında ilişki kurmaktadır. Sayar, bu şekilde de Yahudilerin günümüzde de yaptıkları eylemlere meşru bir zemin oluşturmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Yazar, patriarkların hiçbirinin şiddet içeren eylem gerçekleştirmemesine ve dini otoritenin yüzyıllardır pasif bir tutum sergilenmesi gerektiği yönündeki açıklamalarına rağmen; modern dönemde İsrail devletinin kurulması ve Siyonist düşüncenin etkisiyle aktif bir konuma yükselen Yahudilerin, dini metinlere atıf yaparak şiddeti açıkça kullanmaya başladığını ifade etmektedir. Öyle ki yazar, İsrailoğullarının azılı düşmanları olan Ameleklerin Filistinlilerle özdeşleştirildiğini ve her türlü terör eylemine izin veren dini grupların ve hahamların ortaya çıktığını örneklerle açıklamaktadır. (162-186)

Kitapta ele alınan son başlık ise *Şiddetin Siyasal Kaynağı Olarak Mesih Düşüncesi*'dir. Yazar, Yahudilerin dini hayatlarında ve gündelik dualarının merkezinde bulunda Mesih düşüncesi konusunda da tarihi süreç içerisinde değişimler yaşandığını iddia etmektedir. Yaşanan tecrübelerden sonra pasif bir şekilde tövbe edilerek beklenilmesi gereken Mesih düşüncesinde de Rabbani Yahudiliğinin etkisinin azalması ve modern İsrail'in kurulmasından sonra aktif bir tutuma geçilmiştir. Yazar, Onarıcı Mesihçilik olarak isimlendirilen bu anlayışta bireysel çabanın kurtuluş sürecindeki etkisi vurgulanarak Siyonizm resmi bir ideoloji olarak kurulmadan çok daha önce dini saikle Yahudilerin Filistin'e göçüne yönelik çalışmalar yürütülmeye başlandığını ifade etmiştir. Yazar bir taraftan kitap boyunca Siyonizmi salt seküler bir hareket olarak tanımlarken, bir taraftan da Siyonizmin kurucusu olarak kabul edilen T.Herzl'in bile dini saikle kendisinden daha önce yapılan yorumlardan etkilenecek hareket ettiğini iddia etmektedir. Ayrıca yazar, Siyonizmin seküler bir hareket olması sebebiyle Filistin'de yaşananları Yahudi şiddeti olarak ifade etmenin doğru olmayacağı da söylemektedir. Kendilerini dini olarak temellendiren ve açıkça kutsal metinlere atıf yapan Yahudilerin, Siyonizmin de dini arka planını ve dinle olan ilişkisi açıklanmışken, günümüzde gerçekleştirdikleri eylemler aşırı olarak tanımlanırken neden Yahudi şiddeti olarak değerlendirilmemektedir? Kitap, Gazze'de Aksa Tufanı savaşı devam ederken kaleme alınmıştır. Ancak modern dönemin ele alındığı bölümün son alt başlığı 1993 yılında yapılan Oslo anlaşmasına değinilerek bitmektedir. Güncel olarak herkes tarafından Yahudilerin şiddetle olan ilişkisi bu denli sorgulanır, bu savaş dindarlar tarafından Yahudilerin vaat edilmiş topraklarının en kutsal noktası olan ve Mesih inancı bağlamında merkezi öneme sahip Tapınak uğruna verildiği düşünülürken, şiddetle doğrudan ilişki yaklaşık otuz senelik bir sürenin kitapta olmayışı şiddetin güncel olarak nasıl yorumlandığı konusunda eksik kalmıştır. (187-250)

Sonuç olarak seküler ya da dindar fark etmeksizin Tanah’ın bütün Yahudiler ve hatta Hıristiyanlar için önemi yadsınamaz. Bu denli merkezi bir konumda bulunan bir metnin en temel konularının başında ise şiddet gelmektedir. Bu pasajların yorumu özellikle de Gazze’de aktif bir savaş devam ederken daha da önemli hale gelmektedir. Yazarın gündeme dair önemli bir konuyu tercih ederek meseleyi yalın bir üslupla incelemesi kitabın sadece akademisyenler tarafından değil, genel okuyucu kitlesi tarafından da talep görmesine imkan tanımaktadır. Tarihsel ve dini arka planlarıyla yaşanan gelişmelerin anlaşılması, “İsrail nasıl olur da bunları gerçekleştirebilir” sorusuna daha net cevaplar verilebilmesi için herkesin okuması gereken bir kitaptır Serkan Sayar’ın *Yahudilikte Şiddetin Meşrulaştırıcı Unsuru Tanah* kitabı.

§